

УДК 669.013

JEL Q01

DOI 10.32782/2786-765X/2024-7-11

Зеленін Ю.М.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, банківської та страхової справи,
Навчально-науковий інститут управління, економіки та бізнесу
Приватного акціонерного товариства
«Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9565-336X>

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТА ПОЛІТИКА РОЗВИТКУ МЕТАЛУРГІЇ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВСТАНОВЛЕННЯ КОРЕЛЯЦІЙНИХ ЗВ'ЯЗКІВ

Встановлено, що у 2019 р. державами-членами Європейського союзу були затверджені нові пріоритети «Зеленого пакту» або «Зеленої угоди» (Green Deal), що відобразили ключові принципи забезпечення сталого розвитку промислових секторів, у тому числі металургії. До них були віднесені такі напрямки: забезпечення суттєвого зростання показників ресурсної ефективності; створення системи, що забезпечує перехід до економіки замкнутого циклу; забезпечення своєчасної та достатньої підтримки інноваційного розвитку промисловості; збільшення обсягів інвестицій в екологічно чистіші технології; скорочення обсягу забруднення навколишнього середовища, зниження екологічних ризиків; декарбонізація промисловості та енергетичного сектора, перехід до низьковуглецевого типу розвитку (часто званий енергетичним переходом, але, по суті, ресурсний, що представляє перехід); зміцнення зв'язків у рамках міжнародного співробітництва з питань розвитку та впровадження принципів сталого розвитку при реалізації стратегій на рівні різних промислових галузей. Визначено, що незважаючи на підвищення значущості екологічних та соціальних складових, українські металургійні підприємства при прийнятті рішень спираються переважно на економічні фактори та індикатори (прибуток, індекс прибутковості, показники рентабельності, грошові притоки, бюджетна ефективність тощо). Така позиція суперечить базовим положенням теорії сталого розвитку. Доведено, що нині роль політики розвитку металургії поступово змінюється. Це відбивається у постановці нових цілей, завдань, принципів та підходів до їх здійснення. На даний момент сформульовано такі ключові пріоритети розвитку металургії країни, до яких віднесено: розробка та впровадження передових інноваційних технологій; впровадження ефективних біотехнологій, нових матеріалів; розвиток сфери охорони здоров'я; забезпечення економічної та національної безпеки; удосконалення управління логістичною та транспортною системами; розвиток територій; зниження екологічних ризиків, запобігання збиткам навколишньому середовищу. Визначено, що наведені вище пріоритети спрямовані на абсолютно різні сфери. При цьому в кожному із зазначених напрямів так чи інакше простежуються соціально-екологічні аспекти і це стосується не тільки охорони здоров'я та екологічної безпеки. Розвиток інноваційних технологій, створення нових матеріалів, впровадження передових виробничих рішень також формують необхідні передумови переходу на новий технологічний уклад. Зроблено висновок, що в сучасних умовах важливо орієнтуватися на забезпечення довгострокового «стійкого економічного зростання» з одночасним зниженням ймовірних екологічних ризиків, проведенням модернізації діючих металургійних підприємств та зниженням ресурсомісткості технологічних процесів. Нові пріоритети політики розвитку металургії мають бути націлені на підвищення рівня ресурсної ефективності.

Ключові слова: кореляційні зв'язки, політика розвитку металургії, сталий розвиток, теоретико-методологічні підходи.

Постановка проблеми. Проблема стійкого розвитку металургії пов'язана з викликами світової економіки, що виникають: збільшенням дефіциту матеріально-сировинних ресурсів, наростанням глобальних екологічних проблем, продовольчою та структурною кризою, організаційно-правових заходів з метою забезпечення збалансованого розвитку економіки. Саме поняття сталого розвитку, запропоноване понад 40 років тому, сьогодні розглядається міжнародною спільнотою як імператив, що визначає соціально-економічні та екологічні позиції [1]. Прийняття цілей

сталого розвитку, розробка та практична реалізація завдань щодо їх досягнення, введення вимог про обов'язковий облік факторів стійкості при реалізації політики розвитку металургії – все це свідчить про те, що міжнародно прийняті положення сталого розвитку мають сьогодні не декларативний, а практичний характер [2]. Це формує принципово нові умови зовнішнього оточення, в якому практична реалізація ключових складових стійкості – це необхідна складова ефективного функціонування та розвитку на глобальних та внутрішніх ринках [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід відзначити, що теоретичні та методологічні розробки у сфері політики розвитку металургії виконані як українськими (Большаков В.І., Власюк Т.О., Заблудська І.В., Кудріна О.Ю., Тубольцев Л.Г., Хижняк О.С. та ін.), так і зарубіжними вченими (Schwab K., Stiglitz J.E. та ін.). Однак проблеми та завдання наукового обґрунтування концептуальних та методологічних підходів та положень щодо формування політики розвитку металургії в нових умовах, що вимагають ефективного використання ресурсів та модернізації, у тому числі й у частині використання сучасних технологій, спрямованих на мінімізацію негативного впливу на довкілля, пов'язаної з цим гармонізацією розвитку металургії та її екологізації, залишаються дискусійними та не отримали системного наукового обґрунтування.

Мета статті: визначити теоретико-методологічні підходи до встановлення кореляційних зв'язків сталого розвитку та політики розвитку металургії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні сформувалися різні підходи до визначення поняття «стійкості» у контексті розвитку металургії. Українські та зарубіжні вчені досліджують стійкість як економічну категорію, розробляючи спеціальні індикатори для її оцінки, удосконалюють існуючі методологічні підходи.

У 2019 р. державами-членами Європейського союзу були затверджені нові пріоритети «Зеленого пакту» або «Зеленої угоди» (Green Deal), що відобразили ключові принципи забезпечення сталого розвитку промислових секторів, у тому числі металургії. До них були віднесені такі напрямки [4]:

- забезпечення суттєвого зростання показників ресурсної ефективності;
- створення системи, що забезпечує перехід до економіки замкнутого циклу;
- забезпечення своєчасної та достатньої підтримки інноваційного розвитку промисловості;
- збільшення обсягів інвестицій в екологічно чистіші технології;
- скорочення обсягу забруднення навколишнього середовища, зниження екологічних ризиків;
- декарбонізація промисловості та енергетичного сектора, перехід до низьковуглецевого типу розвитку (часто званий енергетичним переходом, але, по суті, ресурсний, що представляє перехід);
- зміцнення зв'язків у рамках міжнародного співробітництва з питань розвитку та впровадження принципів сталого розвитку

при реалізації стратегій на рівні різних промислових галузей.

У контексті «перезавантаження» існуючої політики розвитку металургії виникає планомірне питання, як пов'язати цільові пріоритети сталого розвитку та політики розвитку металургії. Незважаючи на підвищення значущості екологічних та соціальних складових, українські металургійні підприємства при прийнятті рішень спираються переважно на економічні фактори та індикатори (прибуток, індекс прибутковості, показники рентабельності, грошові притоки, бюджетна ефективність тощо). Така позиція суперечить базовим положенням теорії сталого розвитку.

Нині роль політики розвитку металургії поступово змінюється. Це відбивається у постановці нових цілей, завдань, принципів та підходів до їх здійснення. На даний момент сформульовано такі ключові пріоритети розвитку металургії країни, до яких віднесено:

- 1) розробка та впровадження передових інноваційних технологій;
- 2) впровадження ефективних біотехнологій, нових матеріалів;
- 3) розвиток сфери охорони здоров'я;
- 4) забезпечення економічної та національної безпеки;
- 5) удосконалення управління логістичною та транспортною системами;
- 6) розвиток територій;
- 7) зниження екологічних ризиків, запобігання збиткам навколишньому середовищу.

Як можна помітити, наведені вище пріоритети спрямовані на абсолютно різні сфери. При цьому в кожному із зазначених напрямків так чи інакше простежуються соціально-екологічні аспекти і це стосується не тільки охорони здоров'я та екологічної безпеки. Розвиток інноваційних технологій, створення нових матеріалів, впровадження передових виробничих рішень також формують необхідні передумови переходу на новий технологічний уклад.

Відомий вчений Дж. Ю. Стігліц у своїх роботах наголошував на необхідності пошуку нововведень, націлених на створення більш ефективних способів виробництва [5]. Інновації, чи то технологічні, чи продуктові нововведення, дозволяють досягти стрибкоподібного приросту корисного ефекту. У контексті сучасної політики розвитку металургії такі ефекти будуть виражені у підвищенні ресурсної та екологічної ефективності функціонування металургійних комплексів загалом. Оскільки можливості зростання ефективності виробництва в рамках однієї технології обмежені, пред'явлення все більш жорстких умов

до ресурсної ефективності та якості продукції призводить до необхідності прийняття нових технологічних рішень або створення нових видів продукції.

У 2015 р. Організацією Об'єднаних Націй було прийнято 17 цілей стійкого розвитку (ЦУР). У контексті даного дослідження особливо значущими є ЦУР 9 «Індустріалізація, інновації та інфраструктура», ЦУР 8 «Стійке економічне зростання та гідна робота для всіх» та ЦУР 12 «Відповідальне споживання та виробництво» [6]. Ці цілі зумовили підвищення значущості технологічної складової у контексті забезпечення сталого розвитку, а також зміну самого розуміння доступності ресурсів та необхідності їх ефективного та дбайливого використання.

Поняття сталого розвитку можна порівняти з поняттям «стійкого економічного зростання», що нерідко використовується у зарубіжній та вітчизняній літературі. В основі зазначених понять лежить принцип необхідності обліку не тільки економічних, а й соціальних та екологічних параметрів. Стійке економічне зростання трактується як забезпечення необхідного рівня енергетичного та ресурсної ефективності виробництва за умови модернізації галузей національної економіки та металургії. Відповідно, досягнення цільових пріоритетів «стійкого економічного зростання» можливе лише в рамках здійснення системних підходів

до політики розвитку металургії, що проводиться державою [1]. В даний час головна складність на шляху до забезпечення «стійкого економічного зростання» полягає у непроробленості системи обліку та оцінки ресурсної та екологічної складових. Завдання, пов'язані зі зниженням відповідних ризиків, зазвичай вирішуються лише на рівні окремих проєктів. При цьому в системі стратегічного планування вимоги до ресурсної та екологічної складових законодавчо не закріплені.

Висновки. Очевидно, що в сучасних умовах важливо орієнтуватися на забезпечення довгострокового «стійкого економічного зростання» з одночасним зниженням ймовірних екологічних ризиків, проведенням модернізації діючих металургійних підприємств та зниженням ресурсомісткості технологічних процесів. Нові пріоритети політики розвитку металургії мають бути націлені на підвищення рівня ресурсної ефективності.

Згідно з найпоширенішим трактуванням, ресурсна ефективність – це здатність досягнення запланованих результатів з урахуванням раціонального використання ресурсних можливостей та зниження витрат. Особливо актуальними у цьому ключі стають напрямки, пов'язані з комплексним використанням мінеральної сировини, раціональним надкористуванням та впровадженням ресурсозберігаючих та ресурсоефективних технологій.

Бібліографічний список

1. Большаков В.І., Тубольцев Л.Г. Чорна металургія і національна безпека України. *Вісник НАН України*. 2014. № 9. С. 48–58.
2. Заблодська І.В., Кудріна О.Ю. Модернізація промислового сектора, як стратегічний напрямок розвитку економіки регіону. *Ефективна економіка*. 2014. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3382>
3. Власюк Т.О. Металургійна галузь України на світовому ринку: проблеми та пріоритети. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2016. № 3. С. 91–103.
4. Хижняк О.С. Сучасний стан металургійних підприємств України: проблеми і перспективи розвитку. *Молодий вчений*. 2017. № 5. С. 762–768.
5. Stiglitz J.E. *Globalization and Its Discontents Revisited*. London: Penguin, 2017. 528 p.
6. Schwab K. *The fourth industrial revolution*. World Economic Forum. Switzerland: Cologny, 2016. 216 p.

References

1. Bolshakov V. I., Tuboltsev L. H. (2014) Ferrous metallurgy and national security of Ukraine. *Visnyk NAN Ukrainy*, vol. 9, pp. 48–58.
2. Zablodska I. V., Kudrina O. Yu. (2014) Modernization of the industrial sector as a strategic direction for the development of the region's economy. *Efektivna ekonomika*, vol. 2. Фмфшдфиду фе: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3382>
3. Vlasyuk T. O. (2016) The metallurgical industry of Ukraine on the world market: problems and priorities. *Naukovyy visnyk Natsional'noyi akademiyi statystyky, obliku ta audytu*, vol. 3, pp. 91–103.
4. Khizhnyak O. S. (2017) The current state of metallurgical enterprises of Ukraine: problems and development prospects. *Molodyy vchenyy*, vol. 5, pp. 762–768.
5. Stiglitz J. E. (2017) *Globalization and Its Discontents Revisited*, London: Penguin. 528 p.
6. Schwab K. (2016) *The fourth industrial revolution*. World Economic Forum. Switzerland: Cologny. 216 p.

Стаття надійшла до редакції 27.10.2024

Yuriy Zelenin

Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance,
Educational and Scientific Institute of Management, Economics and Business
of the Private Joint Stock Company “Higher education institution
“The Interregional Academy of Personnel Management”
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9565-336X>

SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND POLICY OF METALLURGY DEVELOPMENT: THEORETICAL AND METHODOLOGICAL APPROACHES TO ESTABLISHING CORRELATION RELATIONSHIPS

It was established that in 2019, the member states of the European Union approved new priorities of the “Green Pact” or “Green Deal” (Green Deal), which reflected the key principles of ensuring the sustainable development of industrial sectors, including metallurgy. They included the following directions: ensuring significant growth of resource efficiency indicators; creation of a system that ensures the transition to a closed cycle economy; ensuring timely and sufficient support for the innovative development of industry; increase in investments in more environmentally friendly technologies; reduction of environmental pollution, reduction of environmental risks; decarbonization of industry and the energy sector, the transition to a low-carbon type of development (often called the energy transition, but essentially a resource transition); strengthening ties within the framework of international cooperation on issues of development and implementation of the principles of sustainable development in the implementation of strategies at the level of various industrial sectors. It was determined that despite the increasing importance of environmental and social components, Ukrainian metallurgical enterprises rely mainly on economic factors and indicators (profit, profitability index, profitability indicators, cash inflows, budget efficiency, etc.) when making decisions. Such a position contradicts the basic tenets of the theory of sustainable development. It has been proven that now the role of metallurgy development policy is gradually changing. This is reflected in setting new goals, tasks, principles and approaches to their implementation. At the moment, the following key priorities for the development of the country’s metallurgy have been formulated, which include: development and implementation of advanced innovative technologies; introduction of effective biotechnologies, new materials; development of the health care sector; ensuring economic and national security; improvement of management of logistics and transport systems; development of territories; reduction of environmental risks, prevention of damage to the environment. It was determined that the above priorities are aimed at completely different areas. At the same time, socio-ecological aspects are traced in one way or another in each of the indicated directions, and this applies not only to health care and environmental safety. The development of innovative technologies, the creation of new materials, the introduction of advanced production solutions also form the necessary prerequisites for the transition to a new technological system. It was concluded that in modern conditions it is important to focus on ensuring long-term “sustainable economic growth” with a simultaneous reduction of probable environmental risks, modernization of existing metallurgical enterprises and reduction of the resource intensity of technological processes. The new priorities of the metallurgy development policy should be aimed at increasing the level of resource efficiency.

Keywords: correlations, metallurgy development policy, sustainable development, theoretical and methodological approaches.